

neměla zastříť, že to, jakým pohledem kterého člověka dějiny vnímám, stále ovlivňuje, jakým člověkem se stanu. Možná by právě morální rozměr didaktiky dějepisu měl být prvním krokem k tomu, aby byla hodnocená metodika dovedena do stavu, kdy bude vést k výuce dějin v souladu s nároky dnešní didaktiky i historiografie.

Štěpán Rybák

KAM JSME POSTOUPILI? DALŠÍ METODIKA PAMÁTKOVÉ EDUKACE

Jakub JAREŠ – Petr HUDEC – Kateřina DRYÁKOVÁ – Nikola KASSL (edd.), *Postupme si dále! I-III*, Praha, Národní památkový ústav, 2022, I: 192 s., ISBN 978-80-7480-162-4; II: 256 s., ISBN 978-80-7480-163-1; III: 112 s., ISBN 978-80-7480-164-8

Když jsem v roce 2018 recenzoval několikasvazkovou metodiku *Památky nás baví*¹ z roku 2015, nenapadlo mě, že po několika letech budu psát o navazujícím projektu s příznačným názvem *Postupme si dále!* Opět se jedná o několikasvazkovou práci rozsáhlého týmu, která se zaměřuje na inovaci metod spojených s prezentací kulturního dědictví. Pokusím se v recenzi posoudit, kam se autoři za sedm let posunuli a co nového nabízí.

Nejprve stručně charakterizují všechny tři díly, aby čtenář získal základní představu o obsahu. Stejně jako v případě *Památky nás baví*² jsou metodiky přehledně a jednotně strukturovány. Text doplňuje množství fotografií, které jednotlivá témata vztahují ke konkrétním památkovým objektům a situacím. V každém svazku najdete informaci o cílovém uživateli, základní pojmy a metodologická východiska. Teoretická reflexe přístupů k prezentaci památek je vždy provázána s praktickými příklady konkrétních řešení. Metodiky tak nabízí jak konceptuální nástroje k obecnému promyšlení role památek v dnešní společnosti, tak praktický inspiromat nápadů, které už někdo vyzkoušel. Úvodní svazek *Rozvíjíme tradici aneb od výkladu k interpretaci* s podtitulem *Metodika průvodcovské činnosti v historických interiérech a exteriérech*, který editoval Jakub Jareš, se zaměřuje na činnost průvodců.³ Věnuje se typizaci návštěvníků památek a především průvodcovským sylabům. Knihu můžeme číst jako návod, jak na konkrétním hradě či zámku revidovat průvodcovský text. Pod edičním vedením Petra Hudce vznikl druhý díl *Mnoho podob interpretace* s podtitulem *Metodika inovativních přístupů k prezentaci a interpretaci historických interiérů a exteriérů*.⁴ Funguje jako inspiromat, který rozlišuje různé způsoby interpretace kulturního dědictví (příkladně prohlídky s odborníkem, storytelling či living history) a doplňuje je

1 Kamil ČINÁTL, *Baví nás památky?*, *Historie — Otázky — Problémy* 10, 2018, č. 1, s. 215–219.

2 Hana HAVLŮJOVÁ — Petr HUDEC — Martina INDROVÁ a kol., *Památky nás baví I–V*, Praha 2015.

3 Jakub JAREŠ (ed.), *Postupme si dále! I. Rozvíjíme tradici aneb od výkladu k interpretaci. Metodika průvodcovské činnosti v historických interiérech a exteriérech*, Praha 2022.

4 Petr HUDEC (ed.), *Postupme si dále! II. Mnoho podob interpretace. Metodika inovativních přístupů k prezentaci a interpretaci historických interiérů a exteriérů*, Praha 2022.

konkrétními příklady aplikace. Samostatnou část inspiromatu představují digitální postupy prezentace památek. Soubor uzavírá *Budoucnost minulosti* s podtitulem *Metodika participativní péče o kulturní dědictví na dobrovolnické bázi* editovaná Kateřinou Dryákovou a Nikolou Kassl, jež se zaměřuje na památkové komunity a jejich potenciál pro rozvoj a ochranu kulturního dědictví.⁵

Postupme si dále! Nyní se zaměřím na reflexi posunů v nové metodice oproti *Památky nás baví* z roku 2015. Autorský tým zejména v druhém díle rozšířil metodologická východiska o další a novější publikace, mezi nimiž hraje důležitou roli například kolektivní práce *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in the Field* z roku 2019.⁶ Ač se komplexně pojatá práce věnuje „pouze“ reenactementu, vymezuje přehledně pojmy použitelné i v širším poli památkové edukace, muzejních studií, public history či memory studies, přičemž zohledňuje aktuální debaty a výzkumy. Autorský tým díky této inspiraci produktivně pracuje s pojmem autenticity či autentického zážitku, například když promýšlí vztah originálního předmětu a jeho napodobeniny.⁷ Obdobně fungují inspirace spojené s performativním rozměrem reenactementu a s emocionálním či tělesným prožitkem minulosti, jež autoři produktivně využívají při reflexi kostýmovaných prohlídek, živého umění či přístupů living history, a tak přesvědčivě argumentují tezi, že performativní přístupy patří k nejefektivnějším způsobům památkové edukace.

První díl metodiky se zaměřuje na postupy interpretace kulturního dědictví, jimž se věnovala již řada *Památky nás baví*. Opět zde hraje zásadní roli klasik tohoto oboru Freeman Tilden a jeho paradigmatická práce *Interpreting Our Heritage*.⁸ Posun přináší metodika *Průvodcovství je profese*⁹ vydaná v roce 2017 amsterdamským Rijksmuseum, která byla v rámci projektu NPÚ dokonce přeložena do češtiny a stejně jako metodiky *Postupme si dále!* je dostupná v pdf online.¹⁰ Inspirace z holandské práce se odrážejí zejména v konkrétních metodických postupech (například vymezení profesních kompetencí průvodce či autoevaluační dotazník), které autorský tým funkčně přenášá do českého prostředí.

Právě důraz na metodickou rovinu představuje dle mého názoru určitou slabinu práce, jež se převážně zaměřuje na otázku, jak inovovat přístupy k památkám, a méně akcentuje perspektivu, proč tyto inovace provádět. Modelový čtenář přitom potřebuje

5 Kateřina DRYÁKOVÁ — Nikola KASSL (edd.), *Postupme si dále! III. Budoucnost minulosti. Metodika participativní péče o kulturní dědictví na dobrovolnické bázi*, Praha 2022.

6 Vanessa AGNEW — Jonathan LAMB — Juliane TOMANN (edd.), *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in the Field*, Routledge 2019.

7 P. HUDEC (ed.), *Postupme si dále! II*, s. 73.

8 Freeman TILDEN, *Interpreting Our Heritage*, Chapell Hill 1957.

9 Mark SCHEP — Pauline KINTZ (edd.), *Guiding is a Profession. The Museum Guide in Art and History Museums*, Amsterdam 2017.

10 TÍŽ (edd.), *Průvodcovství je profese. Muzejní průvodce v uměleckých a historických muzeích*, Praha 2021, dostupné na: <https://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2022/12/15/pruvodcovstvi-je-profese> [náhled 22. 9. 2023]; Jakub JAREŠ — Petr HUDEC — Kateřina DRYÁKOVÁ — Nikola KASSL (edd.), *Postupme si dále! I–III*, Praha 2022, dostupné na: www.npu.cz/cs/generalni-reditelstvi-npu/zpravy/90084-nova-trilogie-metodik-postupme-si-dale [náhled 22. 9. 2023].

argumenty zdůvodňující změny, aby se přesvědčil o smyslu inovací. Pomohlo by, kdyby autorský tým kromě reenactement studies zohlednil širší pole public history a memory studies, v němž se promýšlí a reflektuje dynamický vývoj současné historické kultury. Mnozí badatelé se shodují, že způsoby zacházení s minulostí se výrazně mění, a vyžadují inovace na poli historické edukace. Souvisí to například s fenomény přezentismu (François Hartog), medievalismu (Richard Utz ad.) či formativních dopadů technologií na „ekologii paměti“ (Andrew Hoskins). Metodiky přitom prakticky řeší řadu problémů, jež s těmito obecnějšími kontexty souvisejí. Příkladně v druhém dílu se píše o efektu zpomalení, který mohou památky v současném světě, zrychleném technologiemi, nabídnout.¹¹ Jinde se mluví o možnosti vystoupení z digitálního světa.¹² Tyto úvahy by bylo produktivní provázat s obecnější diagnózou současného přezentismu, jež by, předpokládám, přesvědčivěji zdůvodnila potřebu inovací a silněji argumentovala význam památkové edukace v „nové historické situaci“.¹³

Jako další důležitou novinku vnímám snahu autorů zasadit probíraná témata do historického kontextu. Historizace památkové edukace se objevuje zejména v prvním díle, který obsahuje i speciální kapitolu *Tradice zpřístupňování kulturního dědictví na území ČR*.¹⁴ Význam historického kontextu si můžeme modelově ukázat na příkladu průvodcovských sylabů. Autorský tým provedl před psaním metodiky výzkum, v jehož rámci analyzoval 87 průvodcovských textů z 48 objektů NPÚ a sledoval i různé dobové změny v sylabech.¹⁵ Z výzkumu vyplynulo, že většina textů neřeší význam předávaného sdělení pro návštěvníka památky, zaměřuje se automaticky na popis objektu a mobiliáře, přičemž tíhne k encyklopedické extenzi. Obdobně podložené závěry ohledně historického vývoje i aktuálního stavu určitého fenoménu (zde podoby sylabů) jsou důležité, neboť umožňují čtenáři, aby si sám pro sebe utřídil argumenty, proč se pouštět do nějaké inovace. Historizující perspektiva tak částečně řeší výše rozvedenou výhradu, jež se týkala právě zdůvodnění inovací.

Na závěr se zaměřím na jednu z nejpodstatnějších změn, jež souvisí s modelovým publikem, které je v případě *Postupme si dále!* poněkud zúženo. *Památky nás baví* mohly vedle pracovníků památkové péče (zejména správců objektů, památkových pedagogů a průvodců) oslovit i učitele všech typů škol a širší odbornou komunitu didaktiků, historiků, muzejníků a uměnovědců. Nové metodiky se výrazněji orientují právě na první dotčenou skupinu, což jejich přínos pro širší veřejnost poněkud oslabuje. Pokud by se však v návaznosti na metodická doporučení k inovacím změnily přístupy k prezentaci kulturního dědictví, bude společenský přínos projektu NPÚ nezpochybnitelný. Jsem si jist, že jsme díky důkladné práci autorského týmu opět postoupili dál ke kvalitnější památkové edukaci. Pokud se podaří metodiku implementovat, nemusí nás památky „jen“ bavit, ale i vzdělávat. Z hradů a zámků si vedle

---

11 P. HUDEC (ed.), *Postupme si dále! II*, s. 66.

12 Tamtéž, s. 149.

13 François HARTOG, *Na cestě k nové historické situaci*, Slovo a smysl 14, 2017, č. 27, s. 238–250.

14 J. JAREŠ (ed.), *Postupme si dále! I*, s. 19–29.

15 Jakub JAREŠ — Veronika VEČEŘOVÁ, *A vpravo vidíte intarzovanou komodu. Formální a obsahová analýza sylabů Národního památkového ústavu*, Zprávy památkové péče 81, 2021, č. 1, s. 3–9.

emotivních zážitků přineseme i použitelné zkušenosti a znalosti, jež nám pomohou čelit náročným výzvám současného světa. Místa, která nás zpomalí, poskytnou pevnou půdu pod nohama a vytvoří prostor pro (sebe)reflexi, potřebujeme.

Kamil Činátl

NA PRŮSEČÍKU PUBLIC HISTORY A DIGITAL HUMANITIES

Mark TEBEAU – Serge NOIRET – Gerben ZAAGSMA (edd.), *Handbook of Digital Public History*, Boston, De Gruyter Oldenbourg, 2022, 564 s., ISBN 978-3-11-043922-9, e-ISBN 978-3-11-043029-5

Žijeme v digitální době. Od vynálezu prvního počítače pokročil vývoj digitálních technologií mnohonásobně vpřed — dnes již ovlivňují lidskou společnost snad na všech úrovních. Digitální obrat způsobil částečný odklon od tradičních médií a obohatil vědecké oblasti o faktor participující veřejnosti. Obory jako dějiny ve veřejném prostoru (dále public history) se začaly věnovat vztahům akademického prostředí a laického publika. Digitální humanitní vědy (dále digital humanities) i public history charakterizuje zejména interdisciplinární přístup vnášející do hry nejen nové možnosti, ale také problémy s vymezováním jejich pole působnosti. Jak náročné asi potom musí být stanovení hranic disciplíny, která kombinuje přístupy obou těchto směrů?

Vznik publikace *Handbook of Digital Public History* podnítila snaha stanovit takovou definici nově vznikajícího odvětví/oboru/specializace digital public history (dále DPH), která by dokázala alespoň nějaký čas obstát v proměnlivém digitálním světě. K naplnění této vize přizvali editoři nejen historiky/čky nejrůznějšího odborného zaměření (soudobé dějiny, orální historie, medievalistika), ale i knihovníky/ce, archiváře/ky, odborníky/ce na informační technologie a teorii informace, edukátory/ky i pracovníky/ce muzeí. Výsledný zdánlivě nesourodý celek bezmála padesáti esejů propojila snaha všech autorů a autorek sledovat v příslušných textech mimo vlastní téma i vliv digitálních technologií na změny v celých oborech a sledovat zkoumané problematiky v kontextu rozsáhlého pole protínajících se zájmů a činností digital humanities, digitální historické vědy (digital history) a public history.

Kromě této unifikující myšlenky napomohlo přehlednosti příručky také uspořádání esejů do čtyř částí. Texty oddílu *Historiography* pak mimo historiografické základy DPH tematizují rovněž pojmy jako crowdsourcing či sdílená autorita a promyšlené možnosti a omezení otevřeného přístupu (open access). Část *Contexts* postihuje alespoň některé z kontextů z obecných souvislostí, v rámci nichž se odehrává praxe DPH — archivy, muzea, ochrana památek. Sekce *Best Practices* klade důraz především na konkrétní případy proměny praxe public history vlivem digitálních technologií. I proto tvoří skupinu příslušných textů především případové studie zabývající se takovými digitálními fenomény, jako jsou virtuální archivy, digitální mapy, počítačové hry nebo kyberpamátníky. Na nutnost určité úrovně technologických dovedností v praxi DPH upozorňuje kapitola *Technology, Media, Data and Metadata*. Nezaměřuje